

Kunnankirjastosta lähikirjastoksi

- Säynätsalon kirjaston historiikki 1926 - 2006

Marja Tuovinen

Jyväskylän kaupunginkirjasto - Keski-Suomen maakuntakirjasto
8/2006

Kunnankirjastosta lähikirjastoksi - Säynätsalon kirjaston historiikki

Sisällysluettelo

Säynätsalo.....	3
Säynätsalon kunnan kantakirjasto.....	3
Säynätsalon kunnantalo.....	4
Alkuperäinen kirjastotila.....	5
Vuoden 1981 muutostyöt.....	8
Kunnasta kaupunginosaksi	10
Vuosien 1996-97 peruskorjaus.....	10
Kirjastovirkailijat saavat osansa salamavalojen välkkeestä.....	13
Säynätsalon kirjaston henkilökunta.....	14
Säynätsalon kirjaston tilastot 1927-2005.....	15
Lähteet, kuvat.....	16

Teksti: Kirjastonjohtaja ts. Marja Tuovinen

Taitto: Jaana Ojala

1.8.2006

Jyväskylän kaupunginkirjasto - Keski-Suomen maakuntakirjasto

www.jyvaskyla.fi/kirjasto

Säynätsalo

Jyväskyläläinen kauppaneuvos Johan Parviainen (1834-1900) osti vuonna 1897 asuttamattoman Säynätsalon saaren perustaakseen sinne sahan. Parviaisen perhe - Maria (1843-1919) ja Johan sekä lapset Hugo (1872-1920), Valter (1869-1925) ja Hanna (1874-1936) ovat olleet perustetun tehdasyhdyskunnan varsinaisia kehittäjiä. Tehdasyhdyskunta itsenäistyi Säynätsalon kunnaksi vuonna 1924. Tuolloin sen väkiluku oli 859. Nykyisin asukkaita on n. 3500.

Säynätsalon kunnan kantakirjasto

Säynätsalon kunnanvaltuusto asetti joulun alla 1925 toimikunnan suunnittelemaan kirjaston perustamista ja myönsi tarkoitukseen varoja 3500 markkaa. Kirjojen hankkimiseksi toimikunta järjesti iltamat säynätsalolaisten seurojen tuella. Onnistuneet juhlat tuottivat 3420 mk. Toimikunnalla oli nyt käytettävissä 6920 mk, joten voitiin valoisin toivein ryhtyä kirjojen hankintaan. Ensimmäisen kirjatilauksen hankintalistalta löytyy pääosin kotimaisia kirjailijanimiä: Runebergiä, Leinoa, Lehosta, Canthia. Kirjastoon hankittu tietokirjallisuus liittyi etupäässä rakentamiseen ja terveydenhoitoon. Aluksi Säynätsalon kunnan kantakirjasto toimi seurojentalossa pienessä 25 m²:n huoneessa, jonka Parviaisen Tehtaat Oy antoi kirjaston käyttöön. Parviaisten hyvä ystävä, arkkitehti Wivi Lönn oli suunnitellut seurojentalon alkujaan koulurakennukseksi.

15. elokuuta vuonna 1926 kirjasto avasi ovensa ensi kertaa lukuhaluille. Aukioloaikaa oli tunti viikossa, klo 15-16 sunnuntai-iltapäivisin. Kirjaston kirjakokoelmaan kuului ensimmäisen vuoden lopussa 110 nidettä ja teoksia lainattiin syksyn aikana 509 kertaa. Alkuvuosina lainausmaksu oli 50 penniä viikolta kirjaa kohti ja sakkoa perittiin ylimenevältä viikolta 5 mk. Vuoden 1928 alusta lainaus muuttui maksuttomaksi.

Vuodesta 1931 kirjasto oli avoinna talvisaikaan kahdesti viikossa ja kesällä kerran viikossa 2 tuntia. Aukiolopäiviä oli 1930-luvulta 1950-luvulle vuodessa n. 85 päivää ja kokoelma karttui tuona aikana 676 niteestä 2817 niteeseen. Kirjaston käyttäjistä miehet olivat enemmistönä vuoteen 1939 saakka. Sotavuodet verottivat sekä lainauksen että lainaajien määrää.

Seuratalo, tunnettiin myöhemmin myös nimellä seurojentalo, suunniteltiin alun perin kouluksi 1915. Kirjasto toimi rakennuksessa 1926-1952.

Kuva: Valokuvaamo Päijänne. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

Säynätsalon kunnantalo

Keväällä 1949 Säynätsalon kunnanhallitus julisti kutsukilpailun kunnan toimitalon suunnittelua varten. Toiveena oli saada uusi ja ajanmukainen virastotalo, johon tulisi kunnan toimitilojen lisäksi tiloja liikehuoneistoille ja kirjastolle. Palkintolautakunta valitsi yksimielisesti Alvar Aallon (1898-1976) nimimerkillä "Curia" suunnitteleman ehdotuksen. Lautakunnan mukaan Aallon ehdotus edusti julkista monumentaalisuutta ja lämpöistä kodikkuutta.

Virastotalon rakennustyöt aloitettiin toukokuussa 1950 ja helmikuussa 1952 kirjasto muutti uuteen 175 m²:n huoneistoon. Aalto halusi luoda pienelle paikkakunnalle omaleimaisen kirjaston, jonka kävijä tuntisi omakseen ja joka innostaisi häntä lukemaan ja kehittämään itseään.

Kunnantalon suunnittelu aloitti Aallon tuotannossa uuden kauden, jonka näkyvimpänä merkinä oli punaisen tiilen, puun ja kuparin käyttö. Hän suunnitteli Säynätsalon kunnantalon kokonaistaideteoksena, mikä näkyy pienissä, nimenomaan tähän rakennukseen tarkoitetuissa yksityiskohdissa.

Alkuperäinen kirjastotila

Kirjastoa varten Aalto suunnitteli muutamia erityisvalaisimia: lainauspöydän yläpuolelle pitkän, kolme lamppua sisältävän mallin ja lukupöytien yläpuolelle kaksiosaisen lamppumallin. Myös kortistolaatikot, hyllyjen nimi- ja numero-pidikkeet sekä nahkapunoksiset sanomalehtien pidikkeet tehtiin Aallon piirustusten mukaan. Kirjaston huonekalut olivat Artekin ja kirjajhyllyt valmisti Enso Gutzeitin puusepänerverstaas Säynätsalossa.

Kirjastoon johtivat graniittiset portaat kunnantalon itäpuolelta. Nykyisen kirjaston yläkerran käsittänyt alkuperäinen kirjastotila jakaantui aikuisten-, lasten- ja opinto-osastoon. Aikuisten lainausosasto sijaitsi vanhasta sisäänkäynnistä tultaessa lainautiskin oikealla puolella ja lastenosasto vasemmalla puolella. Lainauspöydän edessä oli osastot jakavana väliseinänä ilmoitustaulu. Lainautiskin takana oli kevyellä väliseinällä ja muutamalla kirjajhyllyllä varsinaisesta kirjastotilasta erotettu kirjastonhoitajan työtila.

Kirjaston aikuisosasto 1952. Kuva: E. Mäkinen, Alvar Aalto museon arkisto.

Näkymä lastenosastolta aikuistenosastolle 1952. Lainaustiskin edessä osastot erottava sermi. Kuva: E. Mäkinen, Alvar Aalto museon arkisto.

Kirjasto oli avoinna talvella maanantaina, tiistaina, torstaina ja perjantaina klo 17-20. Kesällä maanantaina ja torstaina klo 17-20. Kirjastoon oli tilattu aikuisille 31 ja lapsille 9 aikakauslehteä. Sanomalehtiä oli tilattu 22 kappaletta, niitä luettiin kunnantalon aulassa, jottei häirittäisi muun kirjaston toimintaa. Kirjastosta sai lainata kaksi kirjaa kerrallaan neljäksi viikoksi. Vuonna 1952 Säynätsalossa oli 3291 asukasta.

Pienuudestaan ja syrjäisestä asemastaan huolimatta Säynätsalon kunnantalo herätti heti valmistuttuaan paljon huomiota ympäri maailmaa ja antoi myös aiheen Keski-Suomen kirjastopäivien järjestämiseen Säynätsalossa kesäkuussa 1952. Päiville oli saapunut n. 80 kirjastoammattilaista. Keskustelua ja kom-

menttejä herättäviä alustuksia kuultiin nimekkäiltä kirjastoalan vaikuttajilta, mm. Kaarina Rannalta, Helle Kannilalta ja Kerttu Manniselta. Puhujien aiheina olivat kirjaston kirjavalinnat, käännösromaanit sekä tietenkin ajankohtaiset kirjastokysymykset. Ohjelmassa oli myös laivamatka Enso-Gutzeitin hinaajalla Jyväskylään, missä kirjastoväki tutustui Kasvatusopillisen korkeakoulun kirjastoon sekä Jyväskylän kaupunginkirjastoon.

Säynätsalo-lehdessä silloinen kirjastonhoitaja toivotti kaikki vanhat ja uudet lainaajat tervetulleiksi kirjastoon:

“ Tule, minä näytän sinulle suuren maailman kätkettynä neljän seinän sisään! Aukaise ovi ja katso: tässä on sinun valtakuntasi!”

Kirjastonhoitaja muistutti lainaajia myös siivosta käyttäytymisestä kirjastossa ja huomautti, että aikuisten lainauspuolelle saa tulla vasta 15 vuotta täytettyään. Aikuistenosastolta sai kirjan myös kirjastonhoitajalta pyytämällä.

Muuratsalon ja Lehtisaaren kansakouluilla toimivat lainausasemat 1950-luvun alkupuolella muutamia vuosia. Vähäisen käytön vuoksi lainausasemat kuitenkin lakkautettiin vuonna 1954.

1950-luvulla alkoivat lasten satutunnit. Alkuun satutunnille halukkaiden tuli ilmoittautua kirjastonhoitajalle, joka postitti ilmoittautumisjärjestyksen mukaan osallistujille kutsukortit.

1960-luvulla vakiintuivat koululaisten kirjastovierailut ja kirjastonkäytön opetus osaksi kirjaston toimintaa. Pidettiin kirjaesittelyjä ja kirjallisuuspiiri kokoontui kirjastossa.

1970-luvulla lainaus kasvoi tasaisesti. Aukiolopäiviä kertyi vuodessa n. 170, kirjasto oli avoinna talvella 15 tuntia ja kesällä 7,5 tuntia viikossa. Puutteellista valaistusta korjattiin asentamalla loisteputkivalaisimet lisävalaistukseksi. Näin kirjastohuoneisto palveli lähes alkuperäisessä asussaan aina vuonna 1981 tapahtuneisiin muutostöihin saakka. Ensimmäinen päätoiminen kunnan-kirjastonhoitaja aloitti työnsä kirjastossa vuonna 1980.

Vuoden 1981 muutostyöt

Vanhasta kirjastotilasta puuttuivat kunnolliset varastotilat, ajan vaatimat musiikinkuuntelutilat, lehtienlukutilat sekä henkilökunnan sosiaaliset tilat. Tilaongelman ratkaisuksi kirjaston alapuolella sijainneet liiketilat otettiin kirjaston käyttöön ja pinta-ala kaksinkertaistui. Nykyisellä paikallaan sijaitseva, alakertaan johtava portaikko puhkaistiin tämän peruskorjauksen yhteydessä. Saneerauksen suunnittelijan, arkkitehtitoimisto Mikko Lintulan mielestä hankalinta suunnittelussa oli säilyttää koko kirjaston “aaltomaisuus” ja saada uudet tilat liittymään saumattomasti vanhoihin.

Alakertaan rakennetuilla väliseinillä erotettiin yhdistetty lehtienlukutila ja käsikirjasto sekä musiikinkuunteluhuone muusta tilasta. Alakertaan sijoitettiin musiikinkuuntelua palveleva tiski. Nykyisen lainaustiskin takana olevaan tilaan sijoitettiin satukolo satutuokioille, myös aikuisten tietokirjallisuus sijaitsi alakerrassa.

Levynurkkaus vuonna 1991. Äänitteitä tässä vaiheessa n.1500 kpl.

Kuva: Raija Isoaho.

Ylhäällä: Näkymä alakerran lukusalista musiikinkuunteluhuoneeseen kevättalvella 1991. Alhaalla: Yläkerta auringossa 1995. Kuvat Raija Isoaho.

Kirjojen lainaus tapahtui edelleen yläkerrassa. Yläkerran lainaustiskin takana olleet kevyet, kirjastonhoitajan työtilan muusta kirjastosalista erottavat väliseinät poistettiin. Kirjastonhoitajan työhuone siirtyi alakertaan, musiikin-kuunteluhuoneen viereen. Kirjastoaineistosta aikuisten kaunokirjallisuus sekä lastenosaston kirjat sijaitsivat yläkerrassa. Kirjasto oli avoinna talvisin 30 tuntia ja kesällä 25 tuntia viikossa

Kunnasta kaupunginosaksi

Kuntaliitos Jyväskylän kaupungin kanssa 1.1.1993 muutti Säynäsalon kirjaston itsenäisestä kunnankirjastosta yhdeksi kaupungin lähikirjastoista. Liitos nopeutti atk:n tuloa kirjastoon ja lainaus automatisoitiin yhtenäiseksi kaupungin kanssa. Kuntaliitoksen myötä alettiin periä myös myöhästymismaksuja.

Vuosien 1996-1997 peruskorjaus

Viimeksi kirjastotilaan on tehty muutoksia elokuussa 1996 alkaneessa, koko kunnantaloa koskeneessa peruskorjauksessa. Peruskorjauksen suunnitteli arkkitehti Ulla Teittinen ja työn pääuraakoitsija oli Jyväskylän kaupunki. Kirjasto otettiin käyttöön peruskorjattuna huhtikuussa 1997. Kirjaston yläkerta muutettiin vastaamaan osittain alkuperäistä asuaan. Nykyinen yläkerrassa sijaitseva lainaustiski rekonstruoitiin alkuperäisten piirustusten mukaan. 1970-luvulla asennetut loisteputkivalaisimet poistettiin ja lisävalaisimia valmistettiin Aallon piirustusten mukaan. Kirjastonjohtajan työhuone siirrettiin lainaustiskin viereen, lehtilukusalin pinta-alaa suurennettiin, satukolo muutettiin henkilökunnan työtilaksi ja lainaustiski uusittiin. Lainaustoiminta siirtyi alakertaan, samoin kirjaston pääsisäänkäynti. Yläkerran sisäänkäynti suljettiin. Koko talon peruskorjaus valmistui parhaimmilleen 1998 Alvar Aallon syntymän 100-vuotisjuhlavuodeksi.

Keljonkankaan kirjastonjohtajan jäädessä eläkkeelle 1997, tointa ei täytetty vaan Keljonkankaan kirjasto siirtyi Säynäsalon kirjastonjohtajan johdettavaksi.

*Säynätsalon kirjaston aikuistenosasto vuonna 1999.
Kuvaaja: Maija Holma, Alvar Aalto-museon arkisto.*

Kokonaislainauksesta aikuisten osuus on Säynätsalossa reilusti yli puolet. Silti lapset ovat innokkaita lainaajia ja lukijoita. Koululaiset tutustuvat kirjastoon kirjastovierailujen sekä kirjastonkäytön ja tiedonhankintataitojen opastuksen myötä. Satutunneilla riittää kävijöitä. Lastenteatteriesitykset vetävät niin paljon yleisöä, että ne pidetään nykyisin kunnantalon aulan portaikossa.

Kirjastovirkailijat saavat osansa salamavalojen välkkeestä

Säynätsalon kirjaston pitkäaikaiset kirjastovirkailijat Marja-Liisa Viinikainen ja Raija Isoaho tulivat taloon 1970- ja -80-luvuilla:

- Työpaikkana Alvar Aallon suunnittelema valoisa ja avara kirjasto on miellyttävä, asiakkaita on ilo palvella yhdessä Suomen kauneimmista ja arvokkaimmista kirjastoista.

Kirjastovirkailija Raija Isoaho yläkerran lainaustiskillä 1988.

*Alakerran lainaustiskin takana kirjastovirkailija Marja-Liisa Viinikainen 1988.
Kuva: Raija Isoaho.*

Aallon arkkitehtuurista kiinnostuneet kotimaiset sekä ulkomaiset turistit tuovat lisäväriä kirjaston toimintaan. Virkailijatkin ovat saaneet osansa matkailijoiden rakennusta kohtaan osoittamasta ihailusta ja tulleet kuvatuiksi ympäri maailmaa levinneisiin valokuviin, Viinikainen ja Isoaho toteavat.

Säynätsalon kirjaston henkilökuntaa

Kirjastonhoitajina/kirjastonjohtajina:

Jorma Vuorenmaa 1926-1930
Jukka Auvinen 1931-1941
Anna Kähönen 1942-1951
Signe Hintikka 1952-1963
Marja Heino 1964-1980
Marjariitta Viiri 1980-1982
Jari Paavonheimo 1982-1986
(ent. Mäkinen)
Eila Elomaa 1986-1996
Ulla Koivusalo 1996-1999
Maija Loukonen 1999-2001
Mikko Laakkonen 2001-2004
Marja Tuovinen ts.2003-2004
Antti Seppänen 2005-2006
Marja Tuovinen ts.2005-

Kirjastovirkailijat

Raija Isoaho 1984-
Marja-Liisa Viinikainen 1974-

Säynätsalon kirjaston tilastot

Vuosi	Lainaus	Lainajat	Aineistokokoelma
1927	996	249	217
1928	1 100	279	384
1932	3 431	260	779
1936	3 248	206	1 014
1944	7 622	341	1 936
1946	7 778	455	2 206
1948	8 656	228	2 707
1950	6 264	246	2 817
1952	8 981	584	3 477
1954	15 921	748	3 608
1956	11 129	678	3 953
1960	11 804	657	3 893
1966	14 508	687	7 600
1976	34 243	1 215	11 500
1978	44 033	1 265	12 610
1986	47 861	948	19 509
1996	60 437	1 071	27 380
2003	63 677	1 527	23 356
2005	58 538	1 390	24 889

LÄHTEET:

Jokipii, A.E.: Säynätsalo vuosina 1923-1929. 1929
Jyväskylän kaupunginkirjaston toimintakertomukset vuosilta 1993-2004
Perinnealbumi Keski-Suomi 2: Laukaa, Leivonmäki, Luhanka... 1983.
Kirjastolehti 1952, 1981
Päivät seutuvilla Päijänteen: säynätsalolaisten kirja. 1994
Säynätsalo 1952-1990
Säynätsalon kunnan kunnalliskertomukset vuosilta 1952-1992
Säynätsalon Sanomat 1991-1996

KUVAT:

Etukannen kuva: Kirjastonjohtaja Eila Elomaa lainaamassa lapsille kirjasto-
vierailun päätteeksi 1995. Kuva: Raija Isoaho
Takakannen kuva: Kirjaston ovi. Kuvaaja Maija Holma, Alvar Aalto museon
arkisto.
Kuvaaja valokuvaamo Päijänne. Keski-Suomen museon kuva-arkisto
Eino Mäkinen, Alvar Aalto-museo
Maija Holma, Alvar Aalto-museo
Raija Isoaho
Hannu Tuovinen

*Säynätsalon kirjasto vasemmalla ja kunnantalo oikealla puolella. Kirjaston alkuperäinen sisäänkäynti oli yläpihalta. Tämä sisäänkäynti ei ole käytössä enää nykyisin, kirjastoon on sisäänkäynti alakerrasta.
Kuva: Maija Holma, Alvar Aalto museo.*

“ Tule, minä näytän sinulle suuren maailman kätkeytyneenä neljän seinän sisään! Aukaise ovi ja katso: tässä on sinun valtakuntasi!”